

Åpning av separatutstilling for Igor Lazarev ved Kunsthuset Wendelboe

15. oktober 2016

God ettermiddag! Jeg er svært glad for å kunne åpne Igor Lazarevs separatutstilling her i Bergen. Jeg hadde gleden av å delta også forrige gang Lazarev åpnet en separatutstilling hos Wendelboe. Den gang var vi i Raftostiftelsen så heldige å få donert et av hans bilder. Et bilde som har fått en prominent plass i Raftohusets stue. Dette skjedde etter at det hadde blitt kjent at Raftoprisen for 2014 skulle gå til den russiske menneskerettighetsorganisasjonen Agora, som jobber for å sikre rettighetene til russere som har opplevd maktovergrep fra myndighetene, deriblant opposisjonspolitikere, journalister og kunstnere.

Igor Lazarev er født i 1962, like utenfor Moskva. Han oppdaget tidlig at han hadde et talent for malekunsten og ble uteksaminert fra det anerkjente Stroganov-akademiet i Moskva i 1987. Han har hatt separatutstillinger både i hjemlandet, i øvrige europeiske land og i USA. I januar i år hadde han en separatutstilling i Vinzavod i Moskva, et av den russiske hovedstadens mest trendy utstillingsarenaer.

Et av bildene vi ser utstilt her i dag er Narrenes skip. På bildet ser vi et skip i utrygt farvann, passasjerene er forvirrede og ingen ser ut til å ha kontroll på retningen. I bakgrunnen lurer truende skyer og sjøuhyrer. Det tar utgangspunkt i en allegorisk fremstilling av vårt samfunn som har røtter helt tilbake til Antikken og Platons Staten. På en selvkritisk og selvironisk måte syboliserer Narrenes skip verden og menneskene, framstilt som et skip med likegyldige passasjerer som verken vet eller vil vite hvor ferden går. Narrenes skip var et sentralt element i middelalderens karnevalopptog.

Narrenes skip har en lang tradisjon i kunsthistorien, og er nok best kjent gjennom Hieronymus Bosch's maleri med samme navn fra 1495 som henger i Louvre. Igor har selv

uttalt at han ikke har hatt noe ønske om å gi sin versjon av Bosch, men snarere ønsket å løfte fram myten om at slike skip faktisk eksisterte i middelalderen. Ifølge legendene skulle det enkelte steder ha vært en skikk å sende byens «narrer», det vil si de gale, utstøtte og hjemløse, avsted med et skip til en annen by eller ut på havet til en uviss skjebne når det ble for mange av dem. På den måten ble de overlatt til Guds skjebne.

Et slikt utgangspunkt gir godt grunnlag for en maler som er opptatt av skjæringspunktet mellom meningstunge kulturelle symboler, myter, fantasien og vår egen samtids politiske utfordringer. Kombinasjonen av denne sammenflettingen av referanser og kunstnerens kreative overskudd gir oss bilder som er vakre å se på, men som også får oss til å tenke oss om, og se på oss selv og vår egen eksistens med nye øyne. Vi som betrakter bildene kan la fantasien og våre egne referanser få fritt spillerom: Er det sitt eget Russland han har beskrevet?

Han vil i så fall ikke være alene om et slikt maktkritisk perspektiv blant dagens russiske kunstnere. Et godt eksempel er filmregissøren Andrej Zvjagintsev og hans siste film, Leviathan. I filmen møter vi Nikolaj som blir fratatt alt han eier av de lokale styresmaktene, like en moderne utgave av Job fra Det gamle testamentet. Hovedpersonen kan med andre ord forstås som et offer for det moderne Russlands maktovergrep mot enkeltmennesket. Felles for filmen og Igors bilde er Leviathan — dette bibelske sjøuhyret som både truer menneskeheten og symboliserer absolutt makt i eneveldet. Hos Igor svever disse sjøuhyrene rundt i bakgrunnen, hos Zvjagintsev ligger Leviathan som et gedigent hvalkadaver på stranden i småbyen hvor handlingen finner sted – i begge tilfeller har de noe illevarslende over seg.

Igors fokus på narre-motivet har også paralleller som skulle være velkjente også for oss her i Norge. Da jentene i Pussy Riot ble kritisert for sin såkalte «pønkebønn» i Frelserkatedralen i Moskva i 2012, svarte de med å plassere seg selv i en lang og viktig russisk tradisjon: den hellige narren. Dette var mennesker som enten var gale eller påstod å være det, og brukte denne galskapen som en mulighet til å tale tsaren midt i mot og avsløre maktmisbruk. For å gjøre en referanse til vår egen kulturtradisjon: den hellige narren er den som ustraffet kan si

at keiseren er uten klær. Med dette kritiserte de også den nære koblingen mellom ledelsen for den russisk-ortodokse kirken og president Putin.

Igor Lazarev er mer lavmælt enn både Zvjagintsev og Pussy Riot, men han plasserer seg godt innenfor dagens politisk bevisste russiske kunst. Den utspiller seg i skjæringspunktet mellom rike kulturelle tradisjoner – et område Igor Lazarev manøvrerer på en kreativ, fascinerende og teknisk svært kompetent måte – og det maktkritiske spekteret av russisk politikk. Samtidig er også mange av bildene helt løsrevet fra dagens (russiske) politiske kontekst, men kan like gjerne fortolkes i lys av vår menneskelige eksistens som sådan. Som Egil Wendelboe sier det: Hvert bilde av Igor Lazarev forteller en historie! Historier om dagens Russland og oss som moderne mennesker.

Bildet som henger i Raftohuset viser en ape som holder en hodeskalle i fanget, en hodeskalle med en Pinocchio-nese. På samme måte som Narrenes skip tar dette utgangspunkt i vår felles kulturarv og setter det inn i en ny sammenheng. Penselstrøket er som alltid krystallklart, motivet en blanding av oppsiktsvekkende og vagt skremmende. Nylig var Raftostiftelsens studentgruppe samlet i stuen og ble så fascinert at de brukte en hel time på å diskutere hvordan bildet kunne forstås. De ville forstå hva det betydde. Dette er både en honnør til Igors bilde og et eksempel på den intellektuelle nysgjerrigheten vi i Raftostiftelsen er så opptatt av. Bildene gir oss spørsmål vi føler et behov for å forholde oss til, men kunstneren gir ingen svar. Slik er også vår menneskelige tilstand: vi stilles daglig overfor utfordringer som det ikke finnes noen fasitsvar på. Gode kunstnere fanger essensen i dette. Igor er en slik kunstner.

Martin Paulsen